

Monitoring digitalnih prava u Srbiji

8 – 22. april 2020.

Digitalna prava na Balkanu: Gugl pretraga osetljivih podataka o ličnosti

Presek stanja i novi dvonedeljni izveštaj o digitalnim pravima u vreme vanrednog stanja govori o kontinuiranim povredama prava na internetu. Ugrožena informaciona privatnost i zaštita podataka o ličnosti, pretnje i uvrede na društvenim mrežama, lažne vesti – neke su od najčešćih povreda koje su se dešavale u ovom periodu.

OSETLJIVI PODACI LAKO DOSTUPNI

SHARE Fondacija otkrila je da su korisničko ime i lozinka za pristup Informacionom sistemu Covid – 19 bili [javno dostupni na sajtu jedne zdravstvene ustanove](#) osam dana. To znači da se internet pretragom moglo doći do čitavog niza podataka o građanima koji su izlečeni, testirani, preminuli, na lečenju ili im je izrečena mera samoizolacije, te podaci o osobama koje su mogući nosioci virusa zbog kontakta sa obolelima. Nadležne institucije odmah su obavestene, te stranica sa korisničkim imenom i lozinkom više nije javno dostupna. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti [najavio je pokretanje inspekcijuskog nadzora](#) povodom ovog slučaja.

Povrede informacione privatnosti i zaštite podataka o ličnosti zabeležene su i u regionu. Agencija za zaštitu ličnih podataka u Severnoj Makedoniji [podnela je krivičnu prijavu](#) protiv nepoznatog počinioca koji je na društvenim mrežama objavio listu stanovnika jednog grada koji su oboleli od Covid – 19. Ova lista sadržala je imena, datume rođenja i lokaciju zaraženih građana.

U Crnoj Gori [uhapšen je medicinski radnik](#) zbog sumnje da je počinio krivično delo neovlašćenog prikupljanja i korišćenja ličnih podataka. Naime, on se sumnjiči da je kao službeno lice zaduženo za podatke o obolelima od virusa te podatke prosleđivao drugim osobama preko Vajbera. Još jedna povreda informacione privatnosti na radnom mestu desila se u Bosni i Hercegovini, gde su [medicinske sestre snimale razgovore u bolnici](#) u vezi sa pojavom koronavirusa, a te razgovore slale i trećim licima.

NOVINARI NAJČEŠĆA META NAPADA NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

Pritisци zbog izražavanja i aktivnosti na internetu opet su jedna od najčešćih povreda digitalnih prava. U [prethodnom izveštaju](#) pisali smo o novinarki portala Nova S Ani Lalić koja je bila uhapšena zbog autorskog teksta. Nekoliko dana kasnije, na [Fejsbuk stranici "Javnost Srbije" objavljen je video](#) u kome se Ana Lalić napada zbog istog teksta o lošim uslovima rada u Kliničkom centru Vojvodine. Ova stranica je takođe koristila onlajn oglase za promociju sadržaja čiji je cilj omalovažavanje novinarki. Vredanja, klevete, omalovažavanja i optuživanja na društvenim mrežama pretrpelo je još novinara. Tako je [zamenik gradonačelnika Beograda na svojoj Fejsbuk stranici optuživao Anu Novaković](#) da je "Đilasova novinarka" nakon njene objave na Tviteru u kojoj dovodi u pitanje prebacivanje sina predsednika Srbije Aleksandra Vučića u privremenu bolnicu za Covid – 19 pacijente na Beogradskom sajmu. U objavi na Fejsbuku je i [Radio Valjevo vredalo lokalnu doktorku](#) i optužilo je za "kriminal", takođe spominjući njene navodne veze sa urednikom jednog valjevskog portala, koju su izvređali. [Tabloid Kurir je optužio novinare televizije N1](#) za proizvodnju neistina i širenje panike, čime se "urušava kredibilnost zdravstvenog sistema". Stranica "COVID-19 Serbia", spomenuta u prošlom izveštaju, koja se pojavila na Fejsbuku u prvoj polovini marta, nastavila je sa praksom targetiranja i grubog vredanja novinara i javnih ličnosti. Tako je [televizija N1 bila meta](#) i ove stranice, kao i [aktivista](#) organizacije "Ne davimo Beograd", optužen za "zoofiliju".

Novinari koji u svojim tekstovima ne pišu afirmativno o postupcima aktuelne vlasti česta su meta uvreda i pretnji, najčešće na društvenim mrežama.

Međutim, nisu samo novinari koji pišu protiv vlasti mete. Pritisци zbog izražavanja i aktivnosti na internetu po prvi put su zabeleženi i na nivou lokalne samouprave. Naime, ubrzo nakon što je Emir Aščerić, pomoćnik gradonačelnika Novog Pazara, na svom Fejsbuk profilu kritikovao posetu predsednika Srbije Aleksandra Vučića tom gradu radi dodele medicinske opreme, [on je sa te pozicije smenjen](#).

Društvene mreže bile su poprište pretnji i uvreda i u Hrvatskoj, gde je [jedna grupa na društvenim započela kampanju linča](#) protiv novinarki i reporterke Dalmatinskog portala, koja je fizički napadnuta dok je izveštavala o ilegalnom okupljanju vernika na Uskrs. U Bosni i Hercegovini, građanin je priveden pod sumnjom da je u komentarima na portalu Klix.ba [pozivao na nasilje nad policijom](#). On je potom pušten na slobodu.

LAŽNE VESTI I TEORIJE ZAVERE

Po broju manipulacija u digitalnom okruženju, trenutno region prednjači u odnosu na Srbiju. [Teorija zavere o 5G mreži širi se Balkanom](#) preko lažnih vesti. Iako je [proces uvođenja 5G mrežne tehnologije u Hrvatskoj](#) javan i traje godinama, na društvenim mrežama danima je [kružila fotografija navodnog postavljanja 5G bazne stanice](#), uz komentar da se to radi dok se na građane apeluje da ostanu kod kuće zbog virusa. Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti objasnila je da se radi o sistemu antena baznih stanica hrvatskog Telekom za 2G, 3G i 4G

tehnologiju. Još jedan [incident desio se u Zadru](#), gde je građanin uništio deo opreme koja je postavljena da omogući besplatni pristup internetu na javnim površinama, misleći da se radi o infrastrukturi za 5G mrežu. [Glasine o uvođenju 5G mreže](#) na društvenim mrežama u Severnoj Makedoniji takođe su izazvale panične reakcije na društvenim mrežama. To se desilo nakon što se pojavio video snimak navodnog instaliranja 5G predajnika u makedonskoj opštini Bogovinje za vreme policijskog časa. Makedonski operator [A1 demantovao je ove tvrdnje](#).

U Bosni i Hercegovini, za onlajn [reklamiranje](#) proizvoda koji navodno leči koronavirus korišćena je slika specijaliste imunologije. Njegov sin je na svom Fejsbuk profilu objavio je da su [navodne izjave u promotivnom materijalu lažne](#), te tražio od građana da dele informaciju da je doktorov lik korišćen nezakonito.

U Crnoj Gori, [aktivista opozicije uhapšen je zbog objavljivanja lažne vesti](#) da je predsednik Milo Đukanović zaražen virusom. Opozicija i organizacije civilnog društva osudile su pritvaranje aktiviste, naglasivši da se protiv lažnih vesti ne treba boriti hapšenjima.

VANREDNO STANJE POGODNO ZA NARUŠAVANJE INFORMACIONE BEZBEDNOSTI

Incident iz kategorije manipulacija u digitalnom okruženju, udružena sa narušavanjem informacione bezbednosti desila se u Severnoj Makedoniji, gde su [građanima stizali mejlovi navodno od Ministarstva unutrašnjih poslova](#) u kojima se od njih traži da dođu u policijske stanice zbog istrage, a u toku epidemije virusa. U porukama se nalazio i lažni potpis državne sekretarke tog Ministarstva, koja se na Fejsbuku oglasila da poruke nisu originalne, te da je njen potpis falsifikovan i da je cilj prevare bio da se širi panika u zemlji. Lažne mejlove, takođe od policije, dobili su i građani u Hrvatskoj. [Ministarstvo unutrašnjih poslova](#) napominje da tvorci lažnih mejlova koriste nastalu situaciju prouzrokovanu virusom kako bi izvršili novčane prevare i prikupljali podatke o građanima.

Tehnički napad, iz kategorije narušavanja informacione bezbednosti, pretrpeo je i telekom operater u Srbiji. Naime, [kompanija SBB](#) saopštila je da su njeni serveri bili pod sajber napadima, koji su uzrokovali probleme sa internet uslugom. Kompanija je napomenula da su tokom napada na njenu mrežu neki korisnici dobijali poruke od Telekom Srbije u kojima su se širile "skandalozne neistine o SBB-u".

BLOKIRANJE SADRŽAJA KAO VID CENZURE

U Albaniji se desio slučaj ne tako česte povrede digitalnih prava u regionu – blokiranje i filtriranje sadržaja. Ova vrsta povreda podrazumeva blokadu određenog sadržaja na nacionalnom ili na nivou organizacije, kao i blokiranje ili suspenziju legitimnog sadržaja koje vrše algoritmi onlajn platformi. Albanska [Uprava za elektronske i poštanske komunikacije blokirala je pristup](#) platformi za blogovanje Medium.com. Tamošnji Savet za medije upozorio je da je takva odluka čista

cenzura, nezakonita i protivustavna, te da se Albanija na ovaj način pridružila zemljama koje su takođe blokirale Medijum: Kini, Egiptu i Maleziji.

SHARE Fondacija i BIRN [pokrenuli su regionalni blog](#) posvećen redovnom praćenju povreda prava i sloboda na internetu. [U prethodnom izveštaju](#) SHARE Fondacije, zabeleženi su pritisci na slobodu govora, ozbiljne povrede privatnosti, kao i manipulacije u digitalnom okruženju.

[Monitoring baza SHARE Fondacije](#)